

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

<i>Εισαγωγή από τον Χ. Ι. Πολυχρονίου</i>	9
1. Η φύση της κλιματικής αλλαγής	19
2. Καπιταλισμός και κλιματική κρίση	75
3. Μια παγκόσμια Πράσινη Νέα Συμφωνία	125
4. Πολιτική κινητοποίηση για τη διάσωση του πλανήτη	217
 <i>Παράρτημα: Χρηματοδοτικό πλαίσιο της παγκόσμιας Πράσινης Νέας Συμφωνίας.</i>	 247
 <i>Σημειώσεις</i>	 251
<i>Ευρετήριο</i>	265

ΕΙΣΑΓΩΓΗ¹

ΑΠΟ ΤΟΝ Χ. Ι. ΠΟΛΥΧΡΟΝΙΟΥ

Από τις απαρχές της πολιτισμένης κοινωνίας, το ανθρώπινο γένος έχει αντιμετωπίσει ένα ευρύ φάσμα σοβαρών προκλήσεων και θανατηφόρων απειλών, από λιμούς και φυσικές καταστροφές (πλημμύρες, σεισμούς, ηφαιστειακές εκρήξεις κ.λπ.) έως δουλεία και πολέμους. Κατά τον 20ό αιώνα, η ανθρωπότητα βίωσε δύο παγκόσμιους πολέμους και την ανάδυση του χειρότερου γενοκτονικού καθεστώτος στην ιστορία. Το δεύτερο μισό του 20ού αιώνα, ζήσαμε με την απειλή του πυρηνικού ολέθρου πάνω από το κεφάλι μας, σαν «δαμόκλειο σπάθη». Ενώσω γράφονται αυτές οι αράδες, τον Απρίλιο του 2020, βρισκόμαστε ήδη αντιμέτωποι με την παγκόσμια πανδημία της COVID-19 και τη συνεπακόλουθη οικονομική κατάρρευση. Κανείς δεν γνωρίζει μέχρι στιγμής πόσοι άνθρωποι θα πεθάνουν εξαιτίας της πανδημίας. Ού-

τε μπορούμε ακόμα να γνωρίζουμε πόσο σοβαρή θα είναι η ύφεση που θα ακολουθήσει. Όλες οι ενδείξεις φανερώνουν ότι πρόκειται για κρίση τουλάχιστον αντίστοιχης έντασης με την παγκόσμια οικονομική κρίση της περιόδου 2007-2009 και ίσως παρόμοια με τη Μεγάλη Ύφεση της δεκαετίας του 1930.

Σε κάθε περίπτωση, θα μπορούσαμε βάσιμα να ισχυριστούμε ότι, εξαιτίας της κλιματικής αλλαγής, η ανθρωπότητα βρίσκεται αντιμέτωπη με τη μεγαλύτερη υπαρξιακή κρίση της. Με άλλα λόγια, το παγιδευμένο διοξείδιο του άνθρακα και τα άλλα αέρια του θερμοκηπίου, τα οποία προέρχονται κυρίως από την καύση πετρελαίου, άνθρακα και φυσικού αερίου για την παραγωγή ενέργειας, προκαλούν άνοδο της μέσης θερμοκρασίας σε όλες τις περιοχές του πλανήτη. Ορισμένες από τις επιπτώσεις της υπερθέρμανσης του πλανήτη είναι η αύξηση των κυμάτων καύσωνα, οι έντονες βροχοπτώσεις, οι ξηρασίες, η άνοδος της στάθμης της θάλασσας, η απώλεια βιοποικιλότητας, καθώς και οι αντίστοιχες συνέπειες στην υγεία, στα μέσα διαβίωσης, στην επισιτιστική ασφάλεια, στα αποθέματα νερού και στην ανθρώπινη ασφάλεια. Στο μεταξύ, η αμφισβήτηση της κλιματικής αλλαγής εξακολουθεί να ασκεί έντονη επιρροή σε μεγάλο μέρος του ανθρώπινου πληθυσμού, ιδίως στις ΗΠΑ. Αυτό οφείλεται έως έναν βαθμό στην εδώ και πολλά χρόνια αδίστακτη προπαγάνδα της βιομηχανίας ορυκτών καυσίμων και τις εκστρατείες που απο-

σκοπούν στο να προκαλέσουν σύγχυση. Οφείλεται, επίσης, στο απίθανο εκλογικό αποτέλεσμα που έφερε στον Λευκό Οίκο τον Ντόναλντ Τραμπ, τον κορυφαίο αρνητή της κλιματικής αλλαγής, μετά τη νίκη του τον Νοέμβριο του 2016 επί της απελπιστικά νεοφιλελεύθερης αντιπάλου του Χίλαρι Κλίντον. Ο πρόεδρος Τραμπ έφτασε στο σημείο να δηλώσει ότι η υπερθέρμανση του πλανήτη είναι «φάρσα» και να αποσύρει τις ΗΠΑ από τη Συμφωνία του Παρισιού για το Κλίμα, του 2015, την οποία είχαν υπογράψει 195 χώρες, μεταξύ των οποίων και οι ΗΠΑ επί Μπαράκ Ομπάμα.

Δεν μπορούμε ωστόσο να αρνηθούμε ότι οι άνθρωποι που αμφισβητούν την πραγματικότητα της υπερθέρμανσης του πλανήτη ενδεχομένως το κάνουν εξαιτίας και του φόβου τους για το άγνωστο και για την πιθανή απώλεια των θέσεων εργασίας τους. Για αυτόν ακριβώς τον λόγο, είναι πολύ σημαντικό όλα τα σχέδια για την αποτελεσματική καταπολέμηση της κλιματικής κρίσης να περιλαμβάνουν προβλέψεις που θα διασφαλίζουν στους εργαζόμενους τη δίκαιη μετάβαση στην οικονομία χωρίς άνθρακα. Πιο συγκεκριμένα, οποιαδήποτε εκδοχή του πολυσυζητημένου σχεδίου για την Πράσινη Νέα Συμφωνία πρέπει να περιλαμβάνει τις παρακάτω προτεραιότητες:

1. Όσον αφορά τη μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου, να επιτευχθούν τουλάχιστον οι στόχοι που

τέθηκαν το 2018 από τη Διακυβερνητική Επιτροπή για την Αλλαγή του Κλίματος (IPCC) και, πιο συγκεκριμένα, να επιτευχθεί μείωση των παγκόσμιων εκπομπών κατά 45% έως το 2030 και καθαρές μηδενικές εκπομπές έως το 2050.

2. Οι επενδύσεις για τη δραστική αύξηση των προτύπων ενεργειακής απόδοσης και την εξίσου δραστική εξάπλωση της ηλιακής, της αιολικής και άλλων καθαρών ανανεώσιμων πηγών ενέργειας να αποτελέσουν παγκοσμίως την αιχμή του δόρατος για τη μετάβαση σε μια πράσινη οικονομία.

3. Με τη μετάβαση στην πράσινη οικονομία, οι εργαζόμενοι στη βιομηχανία ορυκτών καυσίμων και άλλες ευάλωτες ομάδες δεν πρέπει να εκτεθούν στη μάστιγα της ανεργίας και στην αγωνία της οικονομικής ανασφάλειας.

4. Η οικονομική ανάπτυξη πρέπει να ακολουθεί τροχιά βιωσιμότητας και ισοτιμίας, ώστε η σταθεροποίηση του κλίματος να συνδυαστεί με τους εξίσου σημαντικούς στόχους της αύξησης των ευκαιριών απασχόλησης και της βελτίωσης του μαζικού βιοτικού επιπέδου των εργαζομένων και των φτωχών σε όλο τον κόσμο.

Η μόνη βιώσιμη λύση που έχουμε στη διάθεσή μας, αν θέλουμε να αποφύγουμε τις καταστροφικές επιπτώσεις της

εντεινόμενης αύξησης της μέσης θερμοκρασίας σε παγκόσμιο επίπεδο, είναι, στην πραγματικότητα, μια παγκόσμια Πράσινη Νέα Συμφωνία που θα περιλαμβάνει τις παραπάνω τέσσερις προτεραιότητες. Λόγω της έλλειψης συνεκτικού προγράμματος για μια Πράσινη Νέα Συμφωνία, όλες οι διεθνείς σύνοδοι κορυφής για το κλίμα που έχουν διεξαχθεί έως τώρα, συμπεριλαμβανομένης αυτής της 25ης Διάσκεψης των Συμβαλλόμενων Μερών (COP25) που πραγματοποιήθηκε υπό την αιγίδα του ΟΗΕ στη Μαδρίτη τον Δεκέμβριο του 2019, απέτυχαν να θέσουν τον κόσμο σε πορεία βιώσιμης κλιματικής σταθεροποίησης. Ακόμα και η περίφημη COP21, που διοργανώθηκε στο Παρίσι το 2015, το μόνο που πέτυχε ήταν ακόμα ένας γύρος τελετουργικής αδράνειας. Εξαιτίας αυτών των αποτυχιών, ο κόσμος είναι ήδη θερμότερος κατά 1°C σε σχέση με τα προβιομηχανικά επίπεδα, και σε μία ή δύο δεκαετίες θα είναι κατά 1,5°C θερμότερος.

Στις αναλύσεις των δύο συγγραφέων αυτού του βιβλίου, του Νόαμ Τσόμσκι και του Ρόμπερτ Πόλιν, περιγράφονται λεπτομερώς οι ολέθριες συνέπειες που θα έχει η ανεξέλεγκτη κλιματική αλλαγή. Ο Νόαμ Τσόμσκι, ως γνωστόν, είναι κορυφαίος διανοητής με δημόσια παρουσία εδώ και περισσότερο από μισό αιώνα. Είναι, επίσης, ο πατέρας της σύγχρονης γλωσσολογίας. Το έργο του στο πεδίο αυτό έχει ασκήσει τεράστια επιρροή σε ευρύ φάσμα άλλων πεδίων, όπως τα μαθηματικά, η φιλοσοφία, η ψυχολογία και η επιστήμη των

υπολογιστών. Ο Ρόμπερτ Πόλιν είναι παγκόσμιας φήμης προοδευτικός οικονομολόγος, ηγετική μορφή στον αγώνα για την ισότιμη πράσινη οικονομία εδώ και περισσότερα από δέκα χρόνια. Έχει δημοσιεύσει σημαντικά έργα καθώς και επί παραγγελία έρευνες σχετικά με την υλοποίηση προγραμμάτων για μια Πράσινη Νέα Συμφωνία σε πολλές χώρες του κόσμου, αλλά και σε πολλές αμερικανικές πολιτείες. Έχει επίσης θητεύσει ως σύμβουλος στο αμερικανικό Υπουργείο Ενέργειας για την υλοποίηση των παραμέτρων για τις πράσινες επενδύσεις της νομοθετικής πράξης του 2009 για την ανάκαμψη της αμερικανικής οικονομίας και την επανεπένδυση (American Recovery and Reinvestment Act), το πρόγραμμα του Ομπάμα για την τόνωση της οικονομίας, που περιλάμβανε χρηματοδότηση της τάξης των 90 δισεκατομμυρίων δολαρίων για επενδύσεις στην ανανεώσιμη ενέργεια και την ενεργειακή απόδοση.

Το πρόγραμμα για την παγκόσμια Πράσινη Νέα Συμφωνία που παρουσιάζει εδώ ο Πόλιν έχει την απόλυτη υποστήριξη του Τσόμσκι. Ο Πόλιν αποδεικνύει ότι και τα τέσσερα κριτήρια για ένα τέτοιο πρόγραμμα, που αναφέρονται παραπάνω, είναι απολύτως εφικτά, εφόσον προσεγγιστούν αυστηρά με βάση τα τεχνικά και οικονομικά εμπόδια που πρέπει να ξεπεραστούν. Πέρα από αυτές τις τεχνικές και οικονομικές προκλήσεις, όμως, η μεγαλύτερη δυσκολία αφορά την ενδυνάμωση της πολιτικής βούλησης που είναι απαραί-

τητη προκειμένου να ηττηθούν τα τεράστια συμφέροντα και οι πόροι της παγκόσμιας βιομηχανίας ορυκτών καυσίμων.

Το βιβλίο περιλαμβάνει τέσσερα κεφάλαια. Στο πρώτο κεφάλαιο, με τίτλο «Η φύση της κλιματικής αλλαγής», γίνεται κατ' αρχάς σύγκριση της πρόκλησης της υπερθέρμανσης του πλανήτη με άλλες κρίσεις τις οποίες έχει αντιμετωπίσει η ανθρωπότητα στο παρελθόν. Στη συνέχεια, παρατίθενται λεπτομερείς κριτικές αναλύσεις για μια σειρά σημαντικών ζητημάτων, όπως οι λόγοι για τους οποίους οι προτάσεις για την αντιμετώπιση της κρίσης που έχουν γνώμονα την αγορά είναι καταδικασμένες να αποτύχουν και γιατί οι εναλλακτικές λύσεις στη βιομηχανική γεωργία έχουν τεράστια σημασία προκειμένου να ακολουθήσουμε έναν βιώσιμο δρόμο για τη σταθεροποίηση του κλίματος.

Στο δεύτερο κεφάλαιο, που τιτλοφορείται «Καπιταλισμός και κλιματική κρίση», παρουσιάζονται σαφείς θεωρητικές και εμπειρικές αναλύσεις για τη διασύνδεση μεταξύ του καπιταλισμού, της καταστροφής του περιβάλλοντος και της κλιματικής κρίσης. Παρουσιάζονται επίσης πολύτιμες σκέψεις αναφορικά με το κατά πόσον η ακόρεστη δίψα των καπιταλιστών για κέρδος μπορεί, με κάποιο τρόπο, να συμβαδίσει με την επιτακτική ανάγκη για σταθεροποίηση του κλίματος. Στο κεφάλαιο αυτό εξετάζονται επίσης οι λόγοι για τους οποίους η πολιτική δράση δεν έχει μπορέσει μέχρι στιγμής να σημειώσει σημαντική πρόοδο στην αντιμετώπιση της κρίσης.

Στο τρίτο κεφάλαιο, με τίτλο «Μια παγκόσμια Πράσινη Νέα Συμφωνία», περιγράφεται το αναγκαίο πρόγραμμα για να υλοποιηθεί μια επιτυχής μετάβαση στην πράσινη οικονομία. Ο Πόλιν σκιαγραφεί τι συνεπάγεται μια παγκόσμια Πράσινη Νέα Συμφωνία και πώς μπορεί να χρηματοδοτηθεί. Περιγράφει, επίσης, τους τρόπους με τους οποίους ένα τέτοιο πρόγραμμα είναι δυνατό να καταστεί προπύργιο της μάχης κατά της μακροπρόθεσμης αύξησης της ανισότητας, η οποία έχει κυριαρχήσει τα 40 αυτά χρόνια του παγκόσμιου νεοφιλελευθερισμού. Στη συνέχεια, ο συγγραφέας προβαίνει σε κριτική αξιολόγηση του σχεδίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης για αυτό που η ίδια ορίζει ως τη δική της «Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία». Το κεφάλαιο ολοκληρώνεται με τον Τσόμσκι που εξετάζει το εφιαλτικό σενάριο εκατομμύρια άνθρωποι από χώρες του Νότου να προσπαθούν να μεταναστεύσουν στις πλούσιες χώρες του Βορρά, καθώς οι ολέθριες συνέπειες της υπερθέρμανσης του πλανήτη θα εντείνονται με την πάροδο του χρόνου.

Στο τέταρτο και τελευταίο κεφάλαιο του βιβλίου, με τίτλο «Πολιτική κινητοποίηση για τη διάσωση του πλανήτη», τίθενται ερωτήματα όπως με ποιο τρόπο μπορεί η κλιματική αλλαγή να επηρεάσει την παγκόσμια ισορροπία δυνάμεων, κατά πόσον ο οικοσοσιαλισμός ως πολιτικο-ιδεολογικό όραμα έχει τη δυναμική να κινητοποιήσει τους ανθρώπους ώστε να αγωνιστούν για να δημιουργήσουν ένα πράσινο μέλλον

και πώς συνδέονται η κλιματική αλλαγή και η πανδημία COVID-19 του 2020. Το πρωταρχικό ερώτημα που βρίσκεται στον πυρήνα αυτού του κεφαλαίου είναι και το βασικότερο: Τι πρέπει να γίνει ώστε να επιτευχθεί μια κινητοποίηση των πολιτών με στόχο την παγκόσμια Πράσινη Νέα Συμφωνία;

Θεωρώ ότι αυτό το μικρό βιβλίο που κρατά ο αναγνώστης στα χέρια του έχει μεγάλη σημασία. Προσφέρει τροφή για σκέψη σε όλους – διανοούμενους, ακτιβιστές και απλούς ανθρώπους. Ασφαλώς, δεν είναι παρά μια ταπεινή συνεισφορά στον δημόσιο διάλογο που πρέπει να συνεχίσει να διευρύνεται μέχρι να φτάσει σε όλα τα επίπεδα της κοινωνίας, σε όλες τις περιοχές του πλανήτη. Το να δώσουμε ώθηση σε αυτόν τον παγκόσμιο διάλογο για να προχωρήσει έστω και στοιχειωδώς είναι το ελάχιστο που οφείλουμε όλοι στις επόμενες γενιές. Έχοντας όλα αυτά υπόψη, θα ήθελα να εκφράσω τις πιο θερμές ευχαριστίες μου και τη βαθύτερη ευγνωμοσύνη μου στον Νόαμ Τσόμσκι και τον Ρόμπερτ Πόλιν που μου έδωσαν την ευκαιρία να μοιραστώ μαζί τους αυτό το ταξίδι, που είχε στόχο την ενημέρωση των πολιτών για τους τρόπους με τους οποίους όλοι μαζί μπορούμε να σώσουμε τον πλανήτη.

Χ. Ι. Πολυχρονίου

Απρίλιος 2020